

RAPPORT

Så blir Sverige vinnare

Kombination av stora forskningssatsningar och bättre entreprenörsklimat är receptet

2007-07-11

Folkpartiet

Innehåll

Sammanfattning	3
Inledning	5
”Vinnare”? Är det någon tävling?.....	5
Hur har det gått för Sverige?.....	5
Och hur går det i nästa OS?	6
Våra konkurrenter storsatsar på forskning	7
”Den felande länken”	8
Globaliseringen förändrar förutsättningarna.....	11
Utlandsberoendet ökar	11
Tillväxt och värde	13
En satsning på forskning.....	15
”FoU-paradoxen”	15
Forskning ger hopp om livet.	16
Hur bra är vi egentligen på forskning?	16
Dags för en ny satsning på forskning.....	18
Exempel på angelägen forskning som behöver ökat stöd.....	20
Ett bättre entreprenörsklimat.....	25
Småföretagande - avgörande för jobb och dynamik	25
Många patent men få nya företag.....	26
Skatter och företagande.....	27
Sänk skatten för ägare av fåmansbolag.....	28
Symmetri mellan överskott och underskott	29
Inkomstskatterna	29
Tillgång till kvalificerad arbetskraft från utlandet.....	30
Folkpartiets förslag i sammanfattning	32

Sammanfattning

Just nu går det bra för svensk ekonomi. Det beror till stor del på beslut som fattades under första hälften av 1990-talet: skattereformen, pensionsreformen, nya budgetprocessen, EU-medlemskapet och en självständig riksbank för att nämna några. Folkpartiet var pådrivande för de flesta.

Ska det fortsätta att gå bra behövs nya reformer. Målet måste vara att Sverige ska klättra uppåt i välståndsligan och erbjuda människorna som bor i vårt land en levnadsstandard och en ekonomisk frihet som är bland de högsta i världen. Där har vi varit förut och dit kan vi komma igen. Det handlar både om att pressa tillbaka utanförskapet och att kämpa för världsmästerskapet. Alla ska med, ja, men inte till ett stagnerande Sverige utan till ett land som präglas av dynamik och växt.

Vi måste inse att förutsättningarna förändras hela tiden. I globaliseringens tid blir det unika alltmer avgörande för att vi ska kunna upprätthålla löner och levnadsstandard, som ligger högre än andras. Det är bakgrunden till att land efter land nu genomför stora forskningssatsningar. Kunskap blir den mest avgörande produktionsfaktorn.

Det behövs naturligtvis reformer på många områden, som infrastruktur, grundskola, högre kvalitet inom högskolans utbildning, bättre fungerande rättsväsende etc. Men två områden framstår i just detta perspektiv som särskilt viktiga. Det är forskning och villkor för entreprenörskap.

Förslagen i denna rapport har inspirerats av modern innovationsforskning. Den visar att forskningssatsningar är nödvändiga - men inte tillräckliga. Det är entreprenörerna som är katalysatorn i den process som gör att resultatet av forskning och utveckling förs vidare till kommersiella produkter.

Denna rapport föreslår därför stora satsningar på forskning och radikala grepp för ett bättre entreprenörsklimat. De viktigaste förslagen är:

o Satsningar på forskning. Nästa år ökar de statliga forskningsanslagen med omkring två miljarder kronor. Den forskningspolitiska proposition som presenteras då bör innehålla ytterligare stora satsningar för den kommande fyraårsperioden. Höjningar behövs för att Sverige ska behålla, återta eller erövra en världsledande position på viktiga forskningsområden. De behövs också för att matcha det som sker i flera av våra konkurrentländer och för att Sverige ska nå upp till det enprocentmål för statligt stöd till forskning, som EU satt upp och regeringen ställt sig bakom.

o Forskning och utveckling i mindre och nystartade företag ska stimuleras genom ett särskilt skatteavdrag. Det räcker inte att forskningen är avdragsgill mot bolagsskatten eftersom många forskningsintensiva företag i ett startskede, som kan vara i många år, inte går med vinst. I många andra länder finns eller införs en skattestimulans av sådana företag, till exempel i form av lägre arbetsgivaravgifter.

o Donationer till forskning bör gynnas skattemässigt.

o Skattereglerna för ägare till fåmansbolag bör förändras så att dessa regler – som ofta kallas 3:12-reglerna - avskaffas och ersätts med en så kallad normallönemodell.

o Värnskatten bör avskaffas och brytpunkten där statlig skatt börjar betalas höjas.

o Tillgången till kvalificerad utländsk arbetskraft bör förbättras genom liberalare regler för arbetskraftsinvandring. Det är exempelvis inte rimligt att en forskarstuderande som varit här på stipendium och erbjuds arbete inte får stanna efter avlagd examen.

Ett villkor för alla reformer, som innebär sänkta skatteinkomster eller höjda statsutgifter, är att de är ansvarsfullt finansierade. Men just nu är Sveriges möjligheter att ovanligt goda att genomför strukturellt viktiga framtidsreformer ovanligt goda.

Inledning

”Vinnare”? Är det någon tävling?

Målen för den ekonomiska politiken – ökat ekonomiskt välstånd för människor i Sverige och minskat utanförskap – kan bara nås i internationell samverkan. Ett isolerat Sverige skulle få mycket lägre levnadsstandard, med alla etablerade måttstockar mätt. Det är bara genom att handla med andra länder vi kan bevara och utveckla vår standard.

När vi väl bestämt oss för att isolering inte är vår väg, träder vi in på en tävlingsarena. För våra handelspartners är också våra medtävlare. Världen är en marknadsplats och varje riktig marknad kännetecknas av konkurrens. På dagens världsmarknad råder en stenhård konkurrens. En del som beskriver detta nöjer sig inte med tävlingsarenan som metafor utan använder militära begrepp, som ”marknadskrig” och ”strävan att erövra herravälde över strategiska tillgångar”, för att ge en bild av intensiteten och dramatiken.

I en del länder är det en självklarhet att det är viktigt att det egna landet tillhör vinnarna på världsmarknaden. Det gäller kanske framför allt länder som nyligen på allvar trätt in i världsekonomin, som Kina, Indien och länder i Östeuropa. De är fattigare än vi i väst och medborgarna känner sig som delaktiga i ett nationellt projekt att komma ikapp.

Så är det av naturliga skäl inte i vårt land. Svenskar i gemen verkar inte se sitt land som en aktör på en global tävlingsarena. Vår självbild är att vi redan tillhör vinnarna. I vår nationalkaraktär ingår inte att tycka att vår nationella ära är så betydelsefull. Så långt är nog allt gott och väl. Men en gnutta krisinsikt eller tävlingskänsla skulle nog inte skada. Bilden av Sverige som vinnare är inte särskilt aktuell. Och i globaliseringens tid räcker det inte att ha kommit bra i förra OS.

En avgörande fördel med den tävling vi nu talar om är att alla kan bli vinnare, om inte relativt så i absoluta tal. Sverige har tappat i position, men vår levnadsstandard är trots allt högre nu än på 1970-talet. Det är viktigt att understryka att globaliseringen haft en stor betydelse för att lyfta hela världsekonomin.

Vilka är det egentligen som tävlar? De som uppträder på arenan är företagen. Men hur de lyckas beror inte bara på dem själva. Företag består av människor, med skolgång och kultur i bagaget, företag följer lagar och skatteregler, företag är beroende av tillgång på riskkapital och forskningsresultat. Det är inte bara företagen utan också nationerna som är konkurrensutsatta.

Ekonomer talar följaktligen om länders konkurrenskraft. Begreppet är centralt men svåranalyserat. Att bara jämföra ländernas kostnadsläge räcker inte. Mycket annat ingår också i konkurrenskraften, exempelvis investeringsklimat, utbildningsnivå, infrastruktur etc. I efterhand är det lättare att se de politiska misstagen. En rapport från Institutet för tillväxtpolitiska studier, ITPS visade exempelvis nyligen hur katastrofalt den svenska konkurrenskraften sjönk i slutet av 1980-talet och bäddade för den svåra ekonomiska krisen som kulminerade i kronfallet 1992.

Hur har det gått för Sverige?

Svenskarna tycks, som redan antytts, inte särskilt bekymrade över att deras land de senaste 30-40 åren fallit från välståndsligans topp till en placering någonstans i mitten bland

industriländerna. Hur allvarligt det är att inte tillhöra vinnarna beror naturligtvis på flera olika faktorer, som hur illa det går och från vilket utgångsläge man faller. Förlorarländerna överlever i de flesta fall de också. Men inte alla - Sovjetunionen och Östtyskland finns till exempel inte kvar längre. Varnande exempel i den ekonomiska historien kan också hämtas från Latinamerika, där några länder tillhörde de rikaste i världen för hundra år sedan, men inte lyckades upprätthålla den positionen utan föll tillbaka med utbredd fattigdom som följd.

Risken en nation, som tappar i konkurrenskraft, löper är att den hamnar i en negativ spiral av förlorade exportframgångar, dålig ekonomi, besparingar på offentliga utgifter som hälsovård och forskning, växande sociala problem, skärpta motsättningar, ytterligare sänkt konkurrenskraft etc.

Sverige har hittills inte tillhört vinnarna i globaliseringens tid. Om vi säger att den nu aktuella globaliseringsvågen startade när världshandeln började växa betydligt snabbare än världens BNP, vilket inträffade i början av 1970-talet, har det varit en klart sämre period för Sverige än de hundra åren dessförinnan. En sådan förändring borde ha varit goda nyheter för Sverige, för vi har traditionellt varit duktiga på export, men vi lyckades inte utnyttja situationen. Det är andra länder som sedan dess har stigit i den internationella välståndsligan. Sverige har sjunkit kraftigt. Fallet inträffade från början av 1970-talet till början av 1990-talet. Därefter har det hejdats, men vi har inte återtagit förlorad terräng.

1970- och 80-talen präglades av hög inflation, kostnadskriser och devalveringar. Offentliga sektorn expanderade med stora skattehöjningar som följd. Sysselsättningen i den privata sektorn minskade. Lönebildningen fungerade dåligt.

Början av 1990-talet blev en vändpunkt. En rad reformer, ofta initierade av folkpartiet, ledde till resultat. EU-inträdet, skattereformen, pensionsreformen, längre mandatperioder, riksbankens oberoende och ett nytt budgetsystem är några viktiga exempel. Sverige har sedan dess klarat sig bättre och ungefär lika bra som andra jämförbara länder i OECD. 1995 låg Sverige på trettonde plats i OECD:s välståndsliga, 2006 – det sista året med socialdemokratisk regering – låg Sverige på fjortonde plats. Där emellan har vi legat ännu sämre. Huvudbilden är att det gått betydligt bättre för Sverige under den här perioden än tidigare. Från 1993 fram till nu har Sverige haft dubbelt så hög tillväxt som perioden 1970 – 1992.

Folkpartiet har flera gånger anordnat ekonomiska seminarier under politikerveckan i Visby där frågeställningen varit hur vi varaktigt skulle kunna lyfta Sveriges tillväxt från ett genomsnitt på två procent till ett genomsnitt på tre procent. Faktum är att nu är vi där.

Och hur går det i nästa OS?

Men, som redan konstaterats, måste ett land som vill tillhöra vinnarna ständigt se framåt. Det vi uppnått har inte räckt till att återta förlorade positioner. En tillväxt som varaktigt ligger kvar kring tre procent kräver ytterligare reformer. Och analyserar vi Sveriges situation finns många varningstecken:

- Investeringarna ligger för lågt.
- Vi tappar marknadsandelar på våra viktigaste exportmarknader.
- Kunskapsinnehållet i vår export håller inte jämna steg med våra konkurrenter – vi kan inte ta lika bra betalt för exporten som våra medtävlare.

- Andelen entreprenörer, småföretagare, är lägre än i andra jämförbara länder.
- Utanförskapet är fortfarande stort.
- Våra stora forskningssatsningar – där framför allt näringslivets investeringar framstår som exceptionella i ett internationellt perspektiv – resulterar inte i tillräcklig grad till kommersialiseringar i Sverige.

Till följd av högkonjunkturen och Alliansregeringens politik är Sverige just nu på rätt väg. Utanförskapet pressas tillbaka och antalet arbetade timmar stiger kraftigt.

Men kampen mot utanförskapet måste kombineras med kampen för världsmästerskapet. Alla ska med, ja, men inte till ett medelmåttigt, stagnerande Sverige utan till ett löftesrikt och framgångsrikt land. Just nu ökar produktiviteten nästan inte alls i Sverige, vilket är naturligt när många nya kommer in på arbetsmarknaden. Men om den inte snart börjar stiga igen är det definitivt oroande.

Vi måste ha en fortsatt politisk debatt och analys av vilken kombination av politiska åtgärder som gör Sverige rikare, får in fler på arbetsmarknaden och lyfter oss i välståndsligan.

Våra konkurrenter storsatsar på forskning

I land efter land bestämmer man sig nu för att höja ambitionsnivån för de offentliga anslagen till forskning. Här följer ett axplock.

- Tysklands förbundsregering antog förra sommaren en mycket ambitiös ”high tech-strategi” som omfattar insatser på alla politikområden. Nivån på forskningsanslagen ska höjas med 6 miljarder euro till 2009, och de räknar med att nå Lissabonprocessens mål om 3 procent av BNP till forskning och utveckling 2010.
- Frankrikes nye premiärminister François Fillon utlovade i sin regeringsförklaring inför det franska parlamentet 3 juli att forskningsanslagen skulle höjas med 5 miljarder euro till 2012, och att regelverket kring skattelättnader för forskning ska förenklas.
- I det ”American Competitiveness Initiative” som USA:s president George W Bush lanserade i sitt State of the Union-tal 2006, var forskningssatsningar en viktig del. 50 miljarder dollar fördelat på tio år i ökade forskningsanslag, och skattelättnader för forskning och utveckling värda 86 miljarder dollar.
- Kanada aviserar i sin budget för 2007 en satsning på forskning inom naturvetenskap och teknologi om 1,3 miljarder CAD.
- I Singapore, som väl kan mäta sig med Sverige såväl vad gäller offentliga satsningar på forskning i förhållande till BNP som vad gäller antalet publikationer och citeringar, beslutade regeringen 2005 att mer än dubbla sina FoU-anslag över en femårsperiod, från 5 till 12 miljarder SGD. Målet är att de totala utgifterna för forskning och utveckling ska motsvara 3 procent av BNP 2010, för att möta ambitionsnivån i EU.

Såväl den franska som den tyska satsningen skulle motsvara en svensk nivåhöjning av forskningsanslagen på 6-7 miljarder kronor, oavsett om man räknar i förhållande till folkmängd

eller BNP. Det totala värdet av ökade anslag och skattelättnader i USA:s forskningsinsats motsvarar en svensk satsning på 20-25 miljarder kronor (men fördelat på 10 år). Kanadas naturvetenskapliga satsning motsvarar 2 miljarder svenska kronor omräknat till svenska förhållanden. Vill vi hålla jämna steg med Singapore får vi göra en extrasatsning på forskning om drygt 60 miljarder kronor på fem år.

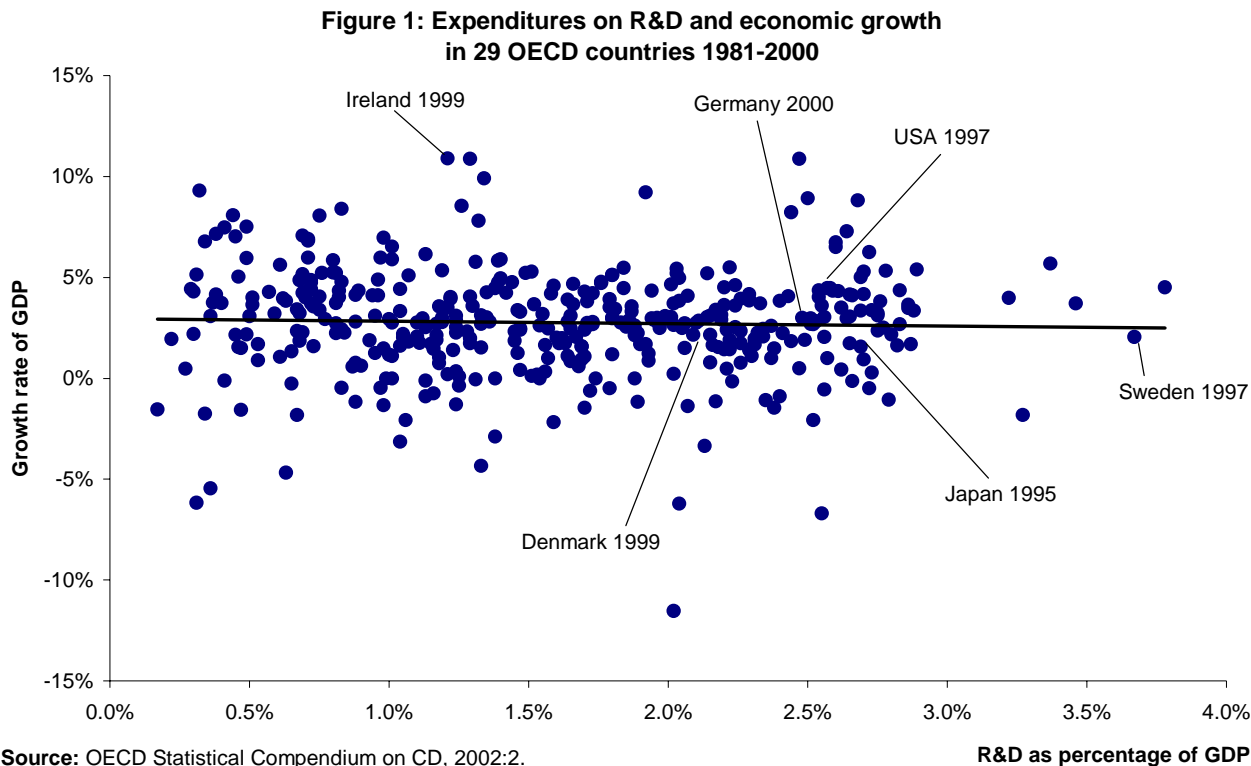
”Den felande länken”

Satsningar på forskning presenteras ofta som ett inslag i program för ökad tillväxt. Ett exempel är EU:s Lissabon-strategi, denna fp-rapport ett annat. Företrädare för forskarsamhället värjer sig ibland för en så instrumentell syn på forskning. Erfarenheten visar att det händer att det kan gå årtionden innan forskningsresultat får någon praktisk betydelse. Och det finns mycket forskning som hittills inte avsatt några konkreta resultat alls. En del forskningsresultat har över tiden visat sig felaktiga.

Det är viktigt att satsningar på forskning sker med respekt för att verksamheten ibland inte ger önskade resultat. Att misslyckas ibland ligger i forskningens natur.

Sanningen är också att det har varit svårt att finna något tydligt samband mellan stora forskningsinsatser och högre tillväxt. Länder som under lång tid satsat mycket på forskning (som Sverige och Japan) har inte klarat sig bättre i tillväxtligan än länder som traditionellt satsat betydligt mindre (som Irland och Danmark).

Diagram 1 Diagramrubrik

De som hoppats få en graf med en tydlig trendlinje som bevisar att stora forskningsutgifter lett till ökad tillväxt blir besvikna. De får alltså istället en bild som ser ut träffbild av en hagelsvärm.

Ändå är de flesta analytiker redo att ställa sig bakom slutsatsen att det är rätt, ja nödvändigt, för länder av Sveriges typ att satsa mycket på forskning. Skälet är att globaliseringen ställer helt nya krav på att produkter, som ska kunna säljas till höga priser, måste ha ett högt kunskapsinnehåll och vara unika. Länder som vill upprätthålla ett högre löneläge än andra måste hela tiden försvara det genom unikt innehåll i varor och tjänster. Kunskap i vid mening – inklusive sådant som design, systemlösningar, kundorientering, kreativitet – blir den helt avgörande produktionsfaktorn, viktigare än råvarutillgångar, energipriser etc.

Modern innovationsforskning visar också att sambandet mellan forskningsavsättningar och tillväxt kan göras starkare. Det har, menar dessa forskare, funnits en lite naiv tro hos politiker, inte minst i Sverige, att ny kunskap som kommer fram mer eller mindre automatiskt sprids och blir till kommersiella produkter. Begreppet ”FoU-paradoxen” har fokuserat problemet att vi (och en del andra länder) satsar en hel del på forskning men inte får ut så mycket av det i form av högteknologisk produktion och tillväxt. Det finns en ”felande länk” mellan forskning och kommersialisering.

Vi måste i länder som vill försvara ett högt löneläge ha det som kallas en kunskapsdriven tillväxt. Men för att tillväxten ska bli mer kunskapsdriven behövs uppenbarligen något mer än forskningsavsättningar.

En mycket betydelsefull källa för spridning och kommersialisering av kunskapen är entreprenörerna. Entreprenörskapet är helt enkelt en underskattad produktionsfaktor. Entreprenörens kompetens är att vara länken från kunskapen till faktisk produktion. (Se t. ex. ”The missing link. The knowledge filter and Entrepreneurship in endogenous growth” Z. Acs m fl CEPR 2004).

Riskvilligt kapital, innovationer som har kommersiell potential och effektiva kopplingar mellan akademi och näringsliv är viktiga pusselbitar. Men sådana förstärkningar av det så kallade innovationssystemet är ändå inte tillräckliga.

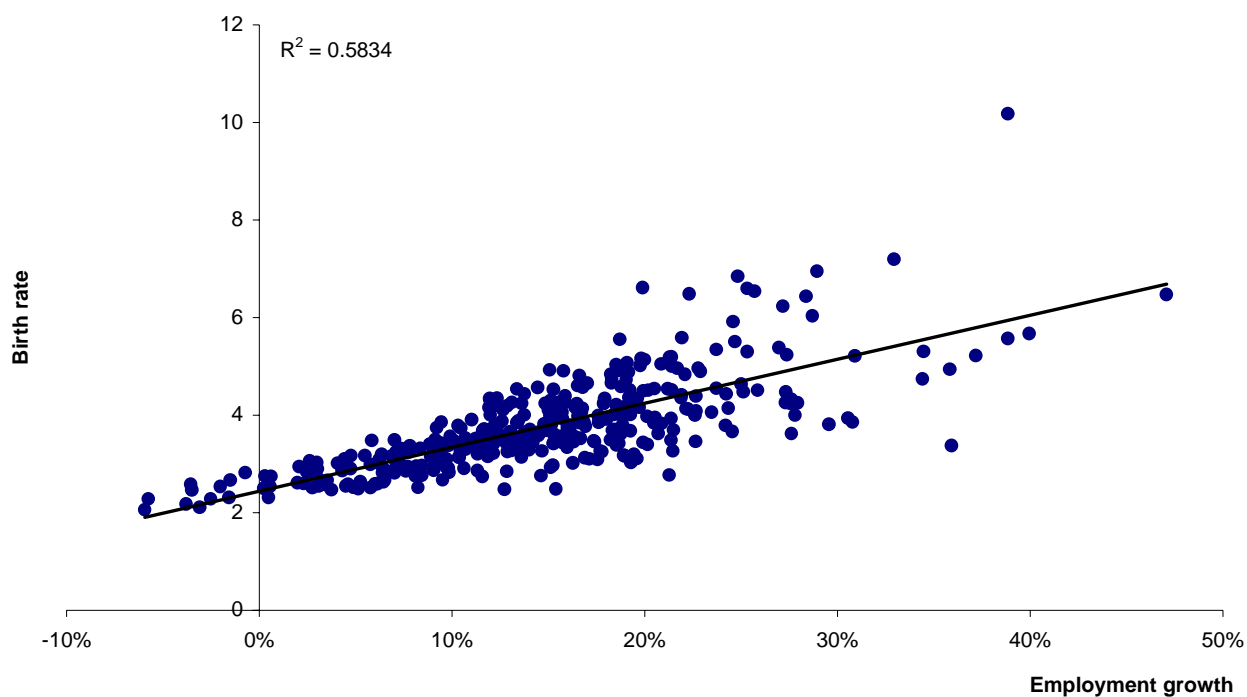
Det behövs fler entreprenörer som omvandlar kunskapen och innovationerna till produkter och produktionsmetoder som genererar inkomster, jobb och företagande. Eller som Håkan Lans, uppfinnare av bland annat datormusen och färggrafik för datorer uttryckt det: *”En god idé som förblir en god idé är en värdelös idé. En halvbra idé som realiseras blir en värdefull idé.”* Sverige lider i hög grad av brist på entreprenörer och entreprenörsanda.

Forskning och kommersialisering är alltför ofta som två ämnen i ett provrör, som inte reagerar tillsammans utan en katalysator. Entreprenören är katalysatorn.

När forskarna mäter sambandet mellan ett bra entreprenörsklimat och tillväxt (i detta fall tillväxt i sysselsättning) kan man konstatera ett starkt samband.

Diagram 2

Figure 3: Entrepreneurship and growth 1991-96

Den lodräta axeln visar tillkomsten av nya företag, den vågräta sysselsättningstillväxten. Det är hög tid för det politiska systemet i Sverige att ta till sig informationen i denna bild – ju fler nystartade företag, desto bättre sysselsättningsutveckling.

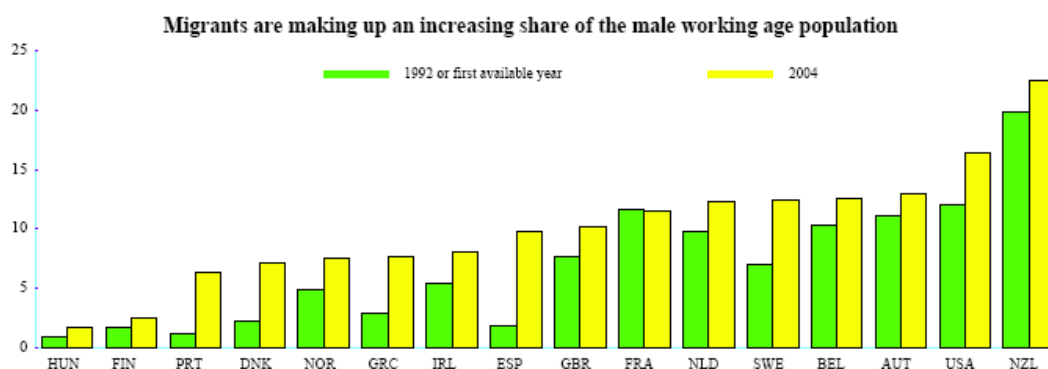
Globaliseringen förändrar förutsättningarna

Utlandsberoendet ökar

Det är viktigt att komma ihåg att förutsättningarna för svensk politik och svensk konkurrenskraft hela tiden påverkas av det som händer i vår omvärld. Det är odiskutabelt att vårt beroende av utvecklingen i andra länder, nära och långt borta, har ökat. Låt oss peka på några förutsättningar som har förändrats.

- Tullar och andra handelshinder har krympt. Sedan 1985 har tullarna i OECD-området minskat från ca 7 % till ett par procent. För icke-OECD-länder är liberaliseringen större, från nästan 30 % till 12-13 %. Även om förhandlingarna inom WTO inte lyckas som förväntat är det troligt att tullarnas betydelse kommer att fortsätta att minska.
- Produktionen har internationaliserats. Utrikeshandeln motsvarar nu nästan 30 % av världsproduktionen mot 12-13 % år 1970. I Sverige är andelen ca 40 %. Produktionen inom ett företag blir alltmer ”flyktig”. Företagen splittrar upp processen med enheter på många olika platser i världen allt efter kostnadsutvecklingen. Med ett stort antal multinationella företag i Sverige blir detta påtagligt även hos oss. Det gäller inte längre bara den fysiska produktionen. Även allt flera tjänster blir nu utsatta för internationell konkurrens. Utlokaliseringen av it-tjänster till Indien är ett känt exempel. Samtidigt kan konstateras att omfattningen ännu inte är stor. Studier av hur många jobb som gått förlorade i USA som följd av globaliseringen visar på låga siffror.
- Även om människor är svårast att flytta har internationaliseringen även lett till en ökad rörlighet bland de arbetande. Även om kulturella och andra hinder är betydande kan vi se att en allt högre andel av arbetskraften har utländsk bakgrund, se följande diagram.

Diagram 3 Utlandsfödda som andel av den manliga befolkningen i arbetande ålder

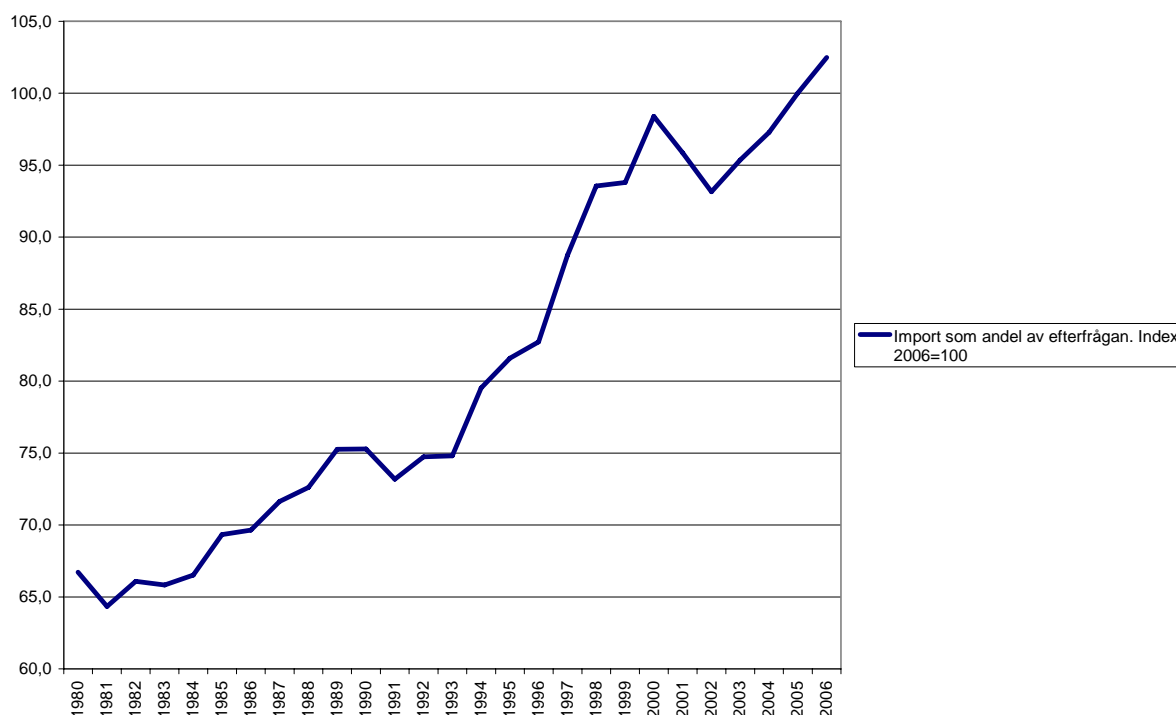

Källa: OECD Economic Outlook No 81

Den successivt stigande utrikeshandeln framgår av följande diagram som visar hur importen täcker en allt större andel av efterfrågan.

Diagram 4 Import som andel av efterfrågan i Sverige

Index 2005= 100

Källa: Konjunkturinstitutet

Det stigande utrikesberoendet har inte passerat obemärkt. Ett så starkt beroende av omvärlden påverkar vilken ekonomisk politik som kan föras. Även under den socialdemokratiska tiden har vårt internationella beroende satt gränser för den ekonomiska politiken. En alltför uttalad socialistisk politik har inte varit möjlig. Uttunnandet av det socialdemokratiska förslaget om löntagarfonder är ett sådant exempel, borttagandet av förmögenhetsskatten för de allra rikaste ett annat.

Men omvärlden förändras hela tiden. Det som har präglat bilden av globaliseringen under senare tid är Kinas och Indiens inträde på den internationella marknaden som leverantörer av produktion med låga kostnader. De har enormt stora tillgångar av billig arbetskraft jämfört med västvärlden. De anses ha bidragit till en fördubbling av den arbetskraft i världen som deltar i internationell konkurrens.

Vi kan samtidigt konstatera att migrationen i världen ökat men att globaliseringen inte i första hand sker genom folkflyttning. Det är genom en ström av varor och tjänster som globaliseringen främst blivit synlig.

Även om de nya länderna kommit in som viktiga konkurrenter – och marknader – är det ändå de ”gamla” industriländerna som dominerar som marknader för svensk handel. De tidigare EU-länderna – EU15 – och USA/Kanada och Japan svarade tillsammans för två tredjedelar av exporten och 70 % av importen. Vad som händer i de nya länderna är viktigt, men minst lika viktigt för oss är vad som sker i de traditionella industriländerna och hur de reagerar på den nya konkurrensen. Det är i dagsläget ändå främst mot dessa vi ska konkurrera.

Internationaliseringen har främst berört varuproduktionen. Men under senare tid har även tjänsteproduktionen berörts i högre grad. Den tekniska utvecklingen har också gjort det möjligt att utföra tjänster inom t.ex. it-området i ett helt annat land än konsumentlandet. De tjänster

som troligen även framöver kommer att vara minst berörda av den internationella konkurrensen är tjänster som kräver direkt mänskliga kontakter, till exempel barn- och äldreomsorg.

Tillväxt och värde

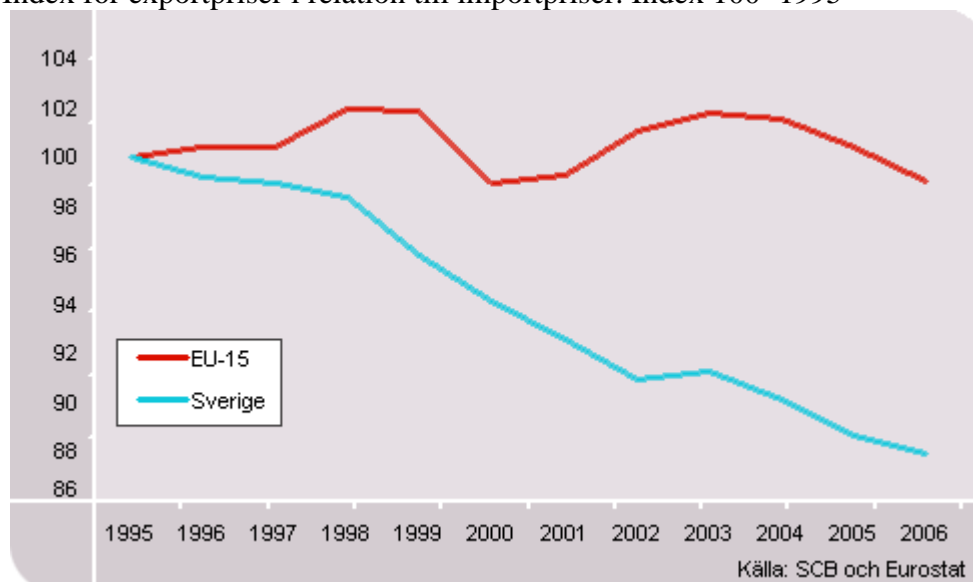
Sverige har under de senaste 10-15 åren överträffat både EU15 och USA i (volym)tillväxt. Däremot har det vi kunnat ta ut i pris för våra produkter utvecklats sämre i relation till det vi får betala för importen än för liknande industriländer. Det som brukar kallas ”terms-of-trade” har försämrats för Sveriges del under en följd av år, d.v.s. exportpriserna har utvecklats sämre än priserna på det vi importerar, se diagram nedan. Diagrammet visar på skillnaden för Sverige jämfört med genomsnittet för de övriga europeiska industriländerna när det gäller exportpris/importprisutvecklingen. En viktig del av förklaringen till detta är telekomsektorns stora tyngd i den svenska exporten, där priserna relativt produktens kvalitet sjunkit mycket påtagligt. Detta är en situation som Sverige delar med flera andra mindre länder med en stor telekomsektor, exempelvis Finland. Den kraftiga utvecklingen inom sektorn är givetvis mycket bra, men det är en produktivitetsförbättring som vi i hög grad, genom de sjunkande relativpriserna, får dela med oss av till vår omvärld.

Följden av detta är att vår relativa ekonomiska ställning mätt som BNP per capita inte förbättrats sedan mitten av 1990-talet. Vi ligger fortfarande på 13-14:e plats i jämförelse med andra länder.

Det mest tydliga tecknet på detta är att kronan har svag köpkraft. Vi märker detta exempelvis när vi som utlandsturister upptäcker att allt ”verkar dyrt” i turistlandet. Det beror inte nödvändigtvis att det också är dyrt för invånarna utan på att vår egen köpkraft är svag i jämförelse med andra länder.

Diagram 5 Terms-of-trade för Sverige och EU15

Index för exportpriser i relation till importpriser. Index 100=1995

Källa: Svenskt Näringsliv

Inträdet av de nya industriländerna Kina och Indien men även länder i Öst- och Centraleuropa på världsmarknaden har lett till farhågor att de ska konkurrera ut stora delar av den traditionella industrivärldens produktion och sysselsättning. Det är riktigt att en del låg- och

mellanteknologisk tillverkning flyttas dit. Samtidigt är det tydligt att eftersom produktiviteten i dessa länder ökar stiger också lönenivåerna och kostnaderna, och deras möjlighet att efterfråga import av varor och tjänster som produceras hos oss. På sikt sker en utjämning mellan ett nytt och ett gammalt industriland. Som exempel kan nämnas att Indien och Kina idag har en medelklass med västerländska mått som uppgår till flera hundra miljoner människor.

Men handel sker inte bara mellan länder där kostnadsnivåerna är olika. Allt mer och mer splittras produktionsprocessen upp så att olika element placeras där förutsättningarna för just denna process är gynnsam, i form av kostnadsfördelar eller tillgång på en viktig produktionsfaktor som en viss arbetskraft. I handelsstatistiken kan detta avläsas som en ökad handel inom samma bransch.

Med en sådan uppsplittrad produktionsprocess hamnar en del tillverkning i utpräglade lågkostnadsländer medan andra delar förläggs till olika utvecklade länder. Så här långt tycks effekterna dock vara relativt begränsade. Mer regelrätt utflyttning av produktion, så kallad offshoring har exempelvis enligt en studie marginellt påverkat sysselsättningen med några tusental arbetstillfällen, men också bidragit till att efterfrågan på lägre utbildad arbetskraft något minskar och på högre utbildad arbetskraft ökar i Sverige (Ekholm K och Hakkala K "The effect of offshoring on labor demand. Evidence from Sweden", IUI Working paper).

Avgörande långsiktigt för hög sysselsättning och goda lönenivåer i Sverige är att vi kan både klara en omställning när mindre avancerad produktion slås ut, och att vi successivt kan överföra människor och andra resurser till mer och mer avancerade aktiviteter. Vi vill inte "konkurrera med låga löner", men avgörande är att den svenska arbetsmarknaden och det svenska näringslivet kan klara snabba omställningar när trycket från de grundläggande konkurrensförhållandena förändras.

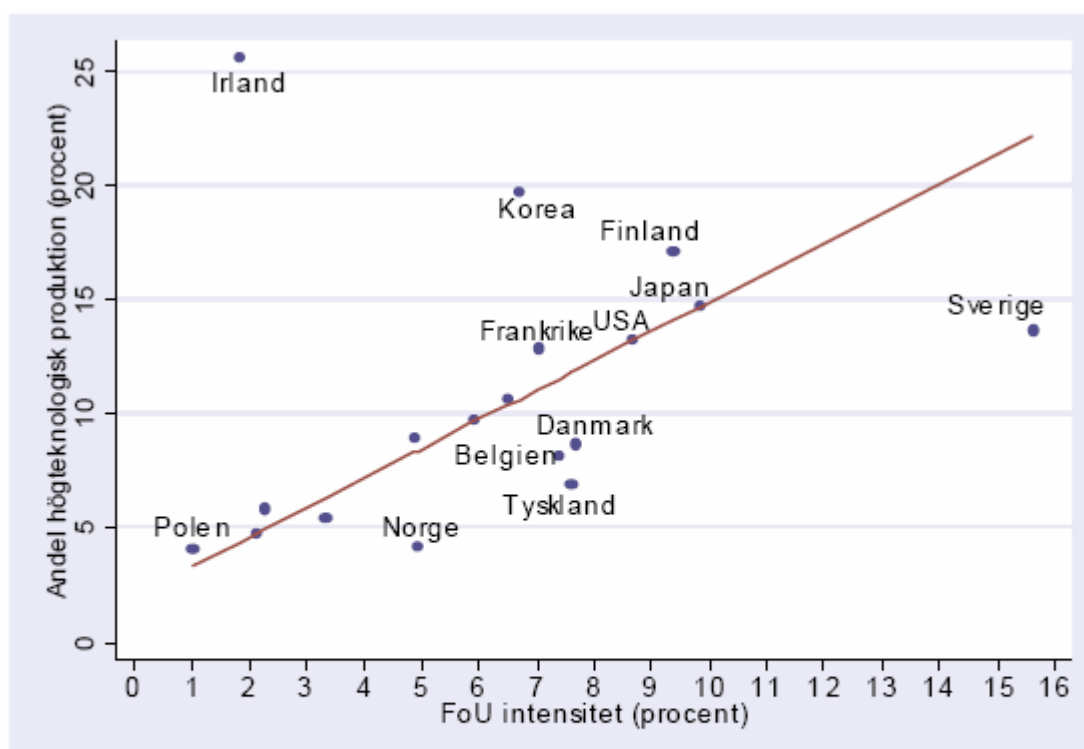
En satsning på forskning

”FoU-paradoxen”

Det är väl känt att Sverige uppvisar en av världens högsta nivåer av forsknings- och utvecklingsutgifter (FoU). Det gäller både som andel av BNP och räknat per capita. Det är också väl känt att Sverige inte uppvisar en andel högteknologiska produkter som motsvarar FoU-utgifterna, se diagram 5.

Irland kan ses som en motpol till Sverige. Dit har högteknologisk produktion förlagts även om FoU-arbetet skett i andra länder.

Diagram 6 FoU-utgifter och högteknologisk produktion

Anmärkning: FoU intensiteten är utgifter för forskning och utveckling i industrin som andel av förädlingsvärdet 2001. Andelen högteknologisk produktion av den totala industriproduktionen är från 2003 för Danmark, Japan, Sydkorea, Storbritannien och USA, 2002 för Frankrike, Irland, Italien, Norge, Spanien och Sverige, 2001 för Belgien, Finland, Kanada, Nederländerna, Polen och Tyskland och 1999 för Australien.

Källa: OECD ANBERD och OECD STAN

Ur ”Svenskt näringsliv i en globaliserad värld”, ITPS 2007

Vidare har den svenska FoU-andelen av BNP minskat sedan 2001, vilket kan bero på att den fördel vi haft i att ha FoU-verksamhet här minskat. Skulle det vara så att inte bara våra fördelar av att ha produktion här minskat utan även argumenten för forskning och utveckling i Sverige försvagats har vi drabbats av ett dubbelt problem. Irland har haft en stabil FoU-andel av BNP som visserligen är lägre än Sveriges, men dock en stabil andel av en starkt stigande BNP.

Forskning ger hopp om livet...

Många av de avancerade svenska exportsuccéer som skapades runt förra sekelskiftet, till exempel kullagret, separatorn och telefonen, hade sin grund i vetenskap och forskning. Med sådana innovationer och de ”snilleindustrier” som byggdes upp kring dem kunde Sverige hävda sig på en världsmarknad, som präglades av industrialisering och frihandel. Faktum är att dagens situation är snarlik. Det som då var verkstadsprodukter stavas idag biomedicin och nanoteknik. Det är med hjälp av spetsforskning och möjligheter att omsätta forskningsresultat i produktion som Sverige kan få fram nya, spännande branscher och produkter och skapa förutsättningar för fler jobb och bättre välfärd.

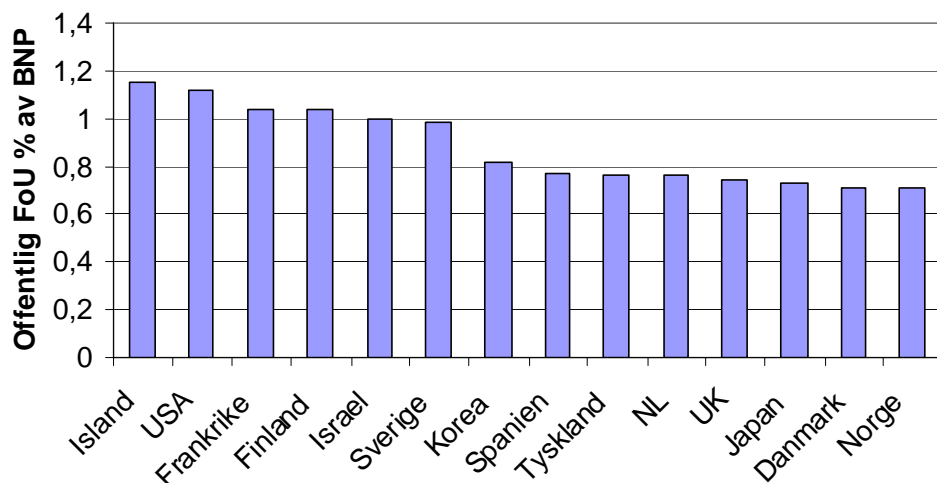
Forskningens främsta nytta går förstås utöver det som fångas in i BNP-mått. Om växthuseffekten kan hejdas, sjukdomar som Alzheimers och cancer botas, HIV-spridningen stoppas eller förståelsen av svåra samhällsproblem fördjupas, innebär det framsteg för mänskligheten av helt annat slag. Forskning och vetenskap lär oss förstå mera om oss själva, vår samtid och vår plats i natur och civilisation. ”Gråt inte – forska!” stod klotttrat på en vägg på Karolinska Institutet för några år sedan, som en variant på kvinnorörelsens slagord. Det påminner om forskningens betydelse för att ge hopp och framtidstro.

Hur bra är vi egentligen på forskning?

Sverige ligger visserligen fortfarande högt i tabeller över totala forskningssatsningar, men det förklaras till stor del av att flera stora internationella företag – i första hand Ericsson och Astra Zeneca – lägger enorma utvecklingsatsningar i vårt land. 72 procent av svensk forskning och utveckling bekostas av den privata sektorn. I USA är motsvarande siffra 63 procent. Mer än 70 procent av näringslivets FoU utförs inom läkemedelsindustrin, elektronikindustrin och fordonsindustrin.

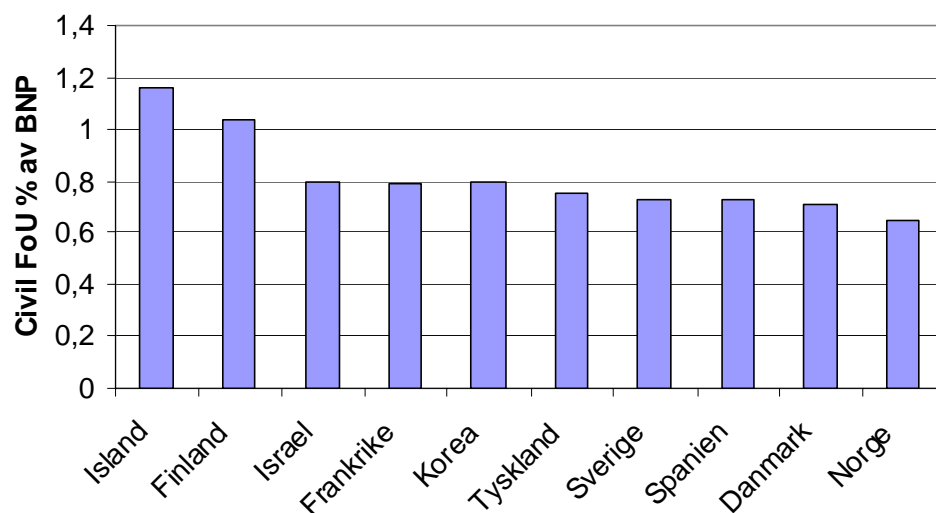
Svenska staten avsätter 2007 24,7 miljarder kronor för FoU. Tillsammans med forskningsstiftelsernas bidrag om 1,6 miljarder kronor motsvarar detta 0,95 % av BNP. Detta gör Sverige till ett av de länder som avsätter mest offentliga resurser för FoU. I år hade det alltså krävts en ökning med 1,4 miljarder för att nå upp till nivån 1 procent av BNP.

Diagram 7 Satsningar på forskning som andel av BNP

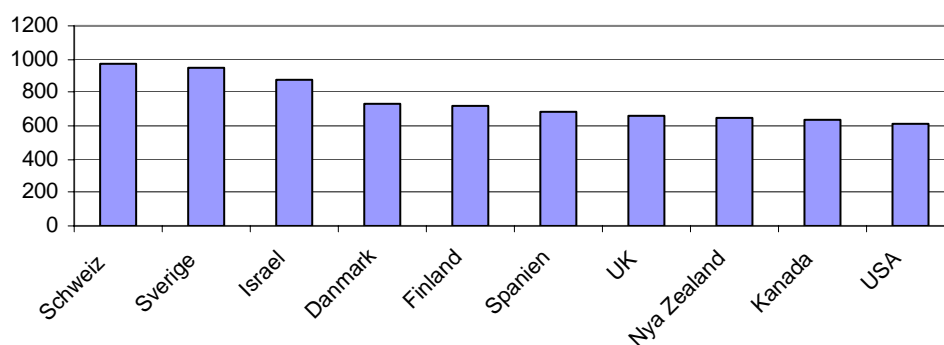
Närmare 4,2 miljarder kronor utgörs av försvarets avsättningar. Civil statligt finansierad FoU motsvarar 0,73 % av BNP. Detta är i nivå med Danmark, Spanien och Norge och efter ex Frankrike och Tyskland. En jämförelse per capita (istället för som % av BNP) ställer både Norge och Danmark före Sverige.

Diagram 8 Satsningar på civil forskning som andel av BNP

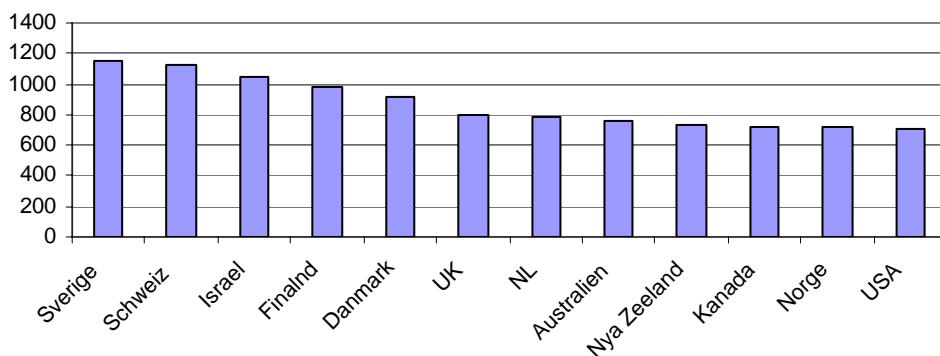

Avsättningarna för FoU avspeglas också i forskningsresultat. Sverige är tillsammans med Schweiz de länder som publicerar flest vetenskapliga artiklar i förhållande till folkmängden. Ett mått på forskningens kvalitet är hur mycket artiklarna citeras. Även där är svensk forskning i topp tillsammans med den schweiziska.

Diagram 9 Antal artiklar per 1 miljon invånare

Diagram 10 Antal citeringar/miljoner invånare

Kvaliteten på enskilda artiklar mäts ofta som relativ citeringsgrad (RCI), (landets andel av *antalet citeringar* i ett visst ämne delat med andelen av totala *antalet publikationer* inom ämnet, $RCI = 1,00$ motsvarar genomsnittet) eller som Crown indicators (citeringar per artikel / medelcitat för området). Även med dessa mått tillhör Sverige de främsta i världen. Men Sverige ligger här inte lika högt som i antalet publikationer, och vi har tappat mycket de senaste 20 åren. Än mer oroande blir denna utveckling, när vi vet att de resultat som blir mest uppmärksammade idag, bygger på en finansiering långt bakåt i tiden. Medan andra länder kraftigt ökat sina statliga anslag till medicinsk forskning, har de svenska anslagen stagnerat.

Många forskare ger en bild av krympande anslag, att allt större kraft måste läggas på bidragsansökningar och annan administration samt att anslag, som kan tyckas tillräckliga, till mycket stor del äts upp av lokal- och administrationskostnader. Resultatet blir att duktiga forskare väljer att acceptera erbjudanden från andra länder, att forskningen tar längre tid, att vi har svårt att locka duktiga utländska forskare till oss, att privata företag väljer att lägga sina forskningspengar i andra länder och i sista hand att resultaten blir sämre.

Företagens forskningsinsatser är känsliga för flera faktorer utanför ramen för utbildnings- och forskningspolitiken; det ekonomiska klimatet, de allmänna villkoren för företagande och tillgången på utbildad arbetskraft. Är dessa villkor inte attraktiva och stimulerande flyttar hela företagen utomlands. Även flytt av huvudkontor utomlands utgör en risk, eftersom forsknings- och utvecklingsarbete ofta följer huvudkontorens placering av företagsstrategiska skäl.

Många inom forskarvärlden varnar också för att återväxten av yngre forskare är hotad. På en del forskningsfält riskerar vi att tappa vår framstående ställning helt enkelt för att det inte finns yngre forskare som är intresserade av att ta över när de äldre går i pension.

Dags för en ny satsning på forskning

Sverige behöver en forskningspolitik som medverkar till att ge vårt land en möjlighet att bli en långsiktigt framstående aktör i det snabbt framväxande globala kunskapssamhället. Det behövs starka, självständiga universitet och en mångfald av forskningsfinansiärer. Det behövs också ett företagsklimat som gör att vi kan behålla de stora företagens forskning i Sverige, locka till oss andra företag samt göra det möjligt för en ny generation av små- och medelstora företag att växa upp. Att förmå utveckla och behålla attraktiv företagsforskning är en viktig del av en nationell forskningsstrategi. Kunskapskluster i världsklass som redan finns eller är på väg att etableras behöver stimuleras. Forskare och forskningsfinansiärer runt om i världen ska se Sverige som ett lockande land att forska och investera i. Det måste finnas utrymme för fri långsiktig forskning. Annars kommer även den mera behovsinriktade forskningen att utarmas.

Sverige bör återgå till den princip som tidigare var självfallen; att de politiska organen endast skall göra övergripande, värderingsgrundade bedömningar, medan universitet, högskolor och forskningsfinansierande myndigheter skall svara för vetenskapliga och professionella bedömningar samt den närmare uppläggningsen av verksamheten.

Starka och självständiga universitet och högskolor är en förutsättning för forskningens frihet. Fri och obunden forskning som håller hög kvalitet är en förutsättning för samhällets utveckling. Mångfald och frihet inom forskningen har ett egenvärde. Det är när okonventionella idéer möts som icke förutsägbara forskningsresultat blir resultatet. Det är omöjligt att på förhand avgöra om forskning inom ett visst område kommer att medföra stor samhällsnytta eller inte. Det som idag framstår som irrelevant kan i morgon äga största relevans. Därför måste forskarna själva få formulera de problem som de skall studera i stället för att tvingas följa politiska modenycker om vad som för tillfället anses vara opportunt och samhällsrelevant.

De direkta anslagen till universitetens vetenskapsområden – fakultetsanslagen - har sjunkit kraftigt i andel under åren med socialdemokratisk regering. Räknat per student har också anslagen till grundutbildningen minskat kraftigt.

Forskarutbildningens volym har expanderat, men inte heller på detta område har volymexpansionen åtföljts av motsvarande resursförstärkning. Denna urholkning riskerar kvaliteten på forskarutbildningen, gör det svårt att behålla fast anställd personal och riskerar att erodera delar av den infrastruktur som människors kunskap och kompetens utgör. Det försvårar också möjligheten att erbjuda långsiktigt starka forskningsmiljöer.

EU har slagit fast målet att de offentliga anslagen till forskning ska motsvara en procent av BNP, och vi har anslutit oss till det målet. I Allians för Sveriges första budget beslutades om en omfattande forskningssatsning. Nivån på de statliga anslagen har höjts sammanlagt med ett par miljarder där fakultetsanslagen är en viktig del.

Folkpartiet föreslår med detta program ett betydande resurstillskott till forskningen. Vi vill inte för dagen precisera omfattningen. Hur det tillgängliga reformutrymmet i statsbudgeten ska disponeras blir till sist en förhandlingsfråga inom Alliansen och vi vet på detta stadium för lite om de statsfinansiella förutsättningarna framöver för att binda oss för en siffra. Det enprocentsmål som EU satt upp och som Alliansregeringen anslutit sig till måste naturligtvis vara ett riktmärke.

Högre fakultetsanslag är en viktig förutsättning för att förbättra villkoren för forskarna och doktoranderna. Det ökar forskningens frihet och självständighet och möjliggör även en resursförstärkning inom ämnesområden med en låg andel externa medel. Vi vill stärka basresurserna till framförallt de forskningsstarka universiteten. Detta är mycket viktigt för att de främsta svenska universiteten skall kunna fortsätta att ligga i internationell toppklass.

Basresurserna till forskning vid universitet och högskolor ska fördelas efter kvalitet. Vi skall utveckla ett system för att rangordna - ”ranka” - svenska universitet och högskolor. Resurser skall tilldelas baserat på resultatet. Det måste löna sig att hålla hög kvalitet. Krav skall ställas på att resurserna skall användas långsiktigt strategiskt för att spetsa verksamheten, och kopplas till utvärdering

Vetenskapsrådet och andra statliga forskningsfinansiärer skall få tillskott för att fortsätta en utveckling mot att stödja excellenta forskningsmiljöer.

Svensk forskning ska fortsätta vara framgångsrik inom EU:s ramprogram. Svensk forskning hämtade hem nästan 4,5 % i Sjätte ramprogrammet. Vi bör sikta på en lika stor framgång i det

Sjunde ramprogrammet, som är mycket större (53 miljarder Euro). Det skulle motsvara ett resurstillskott till svensk forskning på 20 miljarder under en sjuårsperiod om vi lyckas.

Avdrag för donationer till forskning bör införas. Det skulle sannolikt medföra betydligt ökade möjligheter att successivt skapa en vilja hos många enskilda individer att stödja svensk forskning.

Industriforskningsinstitutet bör stärkas organisatoriskt och ekonomiskt.

Lika viktiga förutsättningar för att skapa excellenta forskningsmiljöer är externa faktorer som att landet har ett skolsystem som uppmuntrar till kreativitet och kunskapssökande. För att byta "brain drain" mot "brain gain" – att forskare från hela världen lockas till Sverige, krävs också goda sociala villkor och ett kulturellt och vetenskapligt klimat som stimulerar till fri forskning och nya upptäckter.

Exempel på angelägen forskning som behöver ökat stöd

Regeringen ska i den forskningsproposition som kommer hösten 2008 definiera vissa strategiskt viktiga forskningsområden. Det är områden som är samhällsrelaterade av stor betydelse för långsiktig överlevnad eller utveckling av välfärden. Det gäller till exempel forskning inom klimatområdet, energiforskning och klinisk forskning. Det kan också vara forskning av stor betydelse för svenskt näringslivs utveckling, till exempel läkemedelsforskning, förbränningsforskning, forskning inom IT-området och miljöteknik. Den humanistiska forskningen lever ofta under knappa förhållanden men är också den i många fall viktig för våra möjligheter att bygga ett gott samhälle, förstå andra kulturer etc. Medel inom dessa områden ska gå till de universitet och högskolor som har den starkaste forskningen och den största potentialen.

Nedan utvecklas våra tankar kring några av dessa områden.

Medicin

Sverige liksom många andra nationer kommer att åldras. När de stora 40-talistkullarna ska vårdas och försörjas av sina barn, betydligt mindre, generation står vi inför problem. Kommunförbundet har talat om att kommunalskatterna kan behöva höjas från dagens nivå på drygt 30 kronor till 50 kronor per hundralapp. Utredningen Senior 2005 talade om att pensionsåldern skulle behöva höjas till 80 år.

Men en stor del av den utveckling som nu står för dörren i flera andra länder har delvis redan skett i vårt land. Sverige är sedan någon generation är ett av världens "äldsta". Vi var till exempel det första landet i världen där andelen 80 år och äldre nådde fem procent av befolkningen. Mycket av den förändring som förestår i andra länder har vårt samhälle alltså redan upplevt. Utvecklingen så här långt har kunnat hanteras utan stor dramatik.

Mycket tyder på att ohälsan minskar bland de äldre och att vi huvudsakligen lägger friska år till livet. Utmaningen är stor, men möjligheterna är fantastiska!

Under 1900-talet har vi i Sverige lagt ett kvarts århundrade till vår medellivslängd. Merparten av de år som vunnits är friska år. När riksdagen 1913, på förslag av Karl Staafs liberala regering, antog lagen om allmän pensionsförsäkring sattes pensionsåldern till 67 år. Men medellivslängden låg då på 55 år.

Bara sedan 1990 har medellivslängden vid födseln för män ökat med drygt 3,5 år, för kvinnor något mindre. Och medellivslängden fortsätter att öka också i de länder där den redan är längst.

Flera studier tyder på att värdet av medicinska framsteg motsvarar ungefär hälften av hela BNP-ökningen i västvärlden under de senaste ca 50 åren. Mycket tyder också på att vi står inför en ny period av stora genombrott.

Det finns hopp om cancerbehandlingar utan cellgifternas förfärliga biverkningar. Det amerikanska National Cancer Institute har som vision att utrota – inte cancer, men väl lidande och död orsakat av cancer till år 2015. Även för Alzheimers och den plackuppbyggnad i hjärnan som leder till demens finns det förhoppningar om genombrott.

Olika demenssjukdomar, varav Alzheimers sjukdom är den mest kända, medför stora mänskliga lidanden. Även om man slipper fysisk smärta innebär demenssjukdomarna en personlighetsförändring som fyller både den som håller på att drabbas och de anhöriga med djupaste sorg. Men visionen att kunna besegra just detta ovärdiga och kränkande sätt att dö lever hos forskare på flera platser i världen. Kostnaderna för att ta hand om demenssjuka är stora i hela västvärlden. Viktiga forskningsgenombrott har skett, vissa av dem i Sverige. Mer forskning kan påskynda det slutliga genombrottet.

Sverige har en stolt historia på det medicinska forskningsområdet. Hjärtklaffarna, världens första inopererbara pacemaker, Gambros konstgjorda njurar, AstraZenecas magsårsmediciner Losec och sedan Nexium, strålkniven som utvecklades av Lars Leksell samt Herbert Olivecronas banbrytande arbete inom hjärnkirurgin är bara några exempel. Idag är svensk forskning framstående bland annat vad gäller Parkinsons sjukdom, vissa områden av demensforskningen, uppkomsten av vissa reumatiska sjukdomar och koagulationsforskningen.

Även om Sverige på senare år kommit på efterkälken satsas det stort på medicinsk forskning runt om i världen. Även om stamcellsforskningen hittills inte givit de snabba resultat som vissa trodde menar många bedömare att vi står inför en ny period av fantastiska medicinska genombrott.

Sverige har flera förutsättningar att återta en position som absolut ledande forskningsnation på det medicinska området. Med våra patientregister, med vårt gamla samarbete kring kliniska prövningar, med Nobelpriset och med våra blodbanker har vi utomordentliga förutsättningar att vara världsledande på flera områden.

Sverige har länge varit framstående på den kliniska forskningens område, men har tappat på senare år. Klinisk forskning utgör en nödvändig länk mellan medicinsk grundforskning och sjukvård av hög kvalitet. Den öppnar möjligheter för en effektivare sjukvård, och förser sjukvården med nya och förbättrade metoder och redskap för att undersöka, förebygga och behandla hälsorelaterade problem.

Regeringen tillsatte under våren en utredning för att se över den kliniska forskningens villkor. Utvecklingspotentialen är mycket stor, både för forskningsområdet i sig och för att ta fram nya varor och tjänster.

Miljö och klimat

Växthuseffekten och risken för klimatförändringar har diskuterats som ett viktigt miljöproblem i snart tjugo år. Men fenomenet har varit känt betydligt längre än så – det beskrevs ju redan 1896 av en av svensk vetenskapshistorias mer kända profiler, Svante Arrhenius.

Lika viktigt som det är att ta problemen på allvar, är det att inte förtvivla. Rachel Carsons varningar för DDT och andra miljögifter i boken Tyst vår 1963 resulterade i politiskt agerande

som har minskat, om än inte löst, problemen med förgiftning av naturen. Larmen om ozonhål i atmosfären resulterade också i teknisk utveckling och politiska beslut som gjorde att freonutsläppen begränsades kraftigt. Men det kräver både ökad kunskap och politisk handlingskraft att göra något med den kunskapen.

Ett exempel på ett angeläget forskningsområde är det som brukar kallas andra generationens biobränsle. Om verkningsgraden kan öka väsentligt, vilket tycks vara möjligt, förändras också den ekonomiska ekvationen kring dessa bränslen. FN har pekat på risken att efterfrågan på biobränslen kommer att gå ut över livsmedelsproduktionen och i förlängningen innebär att urskogsområden offras för att ge plats åt odlingsmark. Även sådana problem blir lättare att hantera om verkningsgraden hos bränslet förbättras, vilket svenska forskare arbetar intensivt med. Också när det gäller vindkraft och solkraft skulle ytterligare tekniska genombrott förenkla en storskalig introduktion.

Det är mycket positivt att vi nu på nytt får forska i kärnteknologi, att tankeförbudslagen är upphävd. Allt fler miljövännen runt om i världen håller nu mera med om att kärnkraft är att föredra framför fortsatta utsläpp av växthusgaser. Svenska forskare var en gång i tiden världsledande på kärnteknologi, och nu verkar det ske en nystart på området. Den forskningen kan leda fram till vad som ibland kallas fjärde generationens kärnkraftverk, med en bråkdel av bränsleförbrukningen, där härdsmälta är utesluten. De blir alltså mycket säkrare än dagens kärnkraftverk. Det kommer att ta många år tills vi har den framme, men det är ändå i högsta grad värt att satsa på.

Något som vi inte talat så mycket om i Sverige hittills är möjligheterna att avskilja och lagra koldioxidutsläpp. Det finns ju långt gångna experiment med det, och mycket lovande forskning – också i Sverige. När det diskuteras här invänder en del om vi vänjer oss vid att det går att lagra utsläppen så kommer marschen ut ur fossilsamhället att gå för långsamt. Det är en farlig inställning. Det bästa får inte bli det godas fiende. Vi måste satsa på alternativa energikällor, vi måste effektivisera och använda ekonomiska styrmedel och internationella avtal, och vi måste använda de tekniker som nu utvecklas för att avskilja koldioxid.

Regeringen kommer att satsa betydligt större resurser på forskning om klimatförändringar och nya energilösningar än hittills. Miljö- och klimatforskning kommer att vara ett prioriterat område i den fyraåriga forskningsproposition som regeringen lägger nästa år.

Nanoteknik

Svensk forskning är internationellt framstående inom nanovetenskap och nanoteknik, ett område som allt fler länder lyfter fram som högt prioriterat i sina forskningsstrategier. Nanovetenskapen sysslar med fenomen och processer på atom- och molekylnivå och spänner över många traditionella vetenskapsområden som fysik, kemi och medicin.

Nanopartiklar får andra egenskaper än ursprungsmolekylen, och det ger tillämpningar inom en rad områden, till exempel materialteknik, elektronik och bioteknik. Om man skummar bara några veckors tidningsrubriker hittar man exempel som ”nanocurry mot Alzheimers”, ”nanotygn varnar soldater mot stridsgas”, ”laglapp för blodådror bättre med nanoteknik”, Nanotekniken har gett oss allt från golfbollar som inte wobblar till självvregörande fönster. Men det ger också möjlighet till billiga solceller, oerhört mycket kraftfullare datorer än idag och skraddarsydda läkemedel.

Forskningsanläggningen ESS

En annan viktig del i en strategi för att Sverige ska vara en framstående forskningsnation, är att vi deltar aktivt i internationella forskningssamarbeten – genom direkta samarbeten mellan forskare, genom forskningsavtal mellan länder och genom samarbeten om gemensamma forskningsanläggningar.

Några exempel på sådana anläggningar är den internationella kärnforskningsorganisationen Conseil Européen pour la Recherche Nucléaire (CERN) i Genève, den europeiska rymdorganisationen European Space Agency (ESA) i Paris som vi ju hört mycket om och av nyligen, i samband med Christer Fuglesangs rymdfärd, samt det europeiska sydobservatoriet European Southern Observatory (ESO) i München.

Under många år har det förts diskussioner om att bygga en större anläggning för neutronforskning någonstans i Europa. De anläggningar som finns är små och föråldrade, och det är därför brist på neutronstrålar för forskningsändamål i Europa. Det har nyligen byggts sådana anläggningar i USA och Japan, men det behövs också en i Europa.

Regeringen har därför inbjudit övriga länder i Europa att delta i konstruktion av världens största anläggning för neutronforskning, ESS (European Spallation Source).

ESS kommer att bestå av en 600 meter lång accelerator för atomer och protoner. Vid accelerators slutmål bildas en neutronsärm av hög energi. Med neutronstrålarna kan man undersöka den inre strukturen av celler, proteiner och andra material. Den blir därigenom ett kraftfullt instrument för forskare och högteknologisk industri inom en rad områden.

Sverige är inget stort forskarland inom den direkta neutronforskningen. Men vi har expertis inom just de områden där anläggningen kan bli ett viktigt hjälpmedel. ESS kan alltså spela en viktig roll för att hålla svensk forskning i den internationella frontlinjen.

Svensk forskning i strukturbiologi, där proteiners och cellkroppars struktur undersöks, är bland den bästa i världen och området har också till stor del utvecklats i Sverige. Men hjälp av ESS kan forskarna få fram mera information om biologiska molekyler och cellprocesser än vad som är möjligt med nuvarande teknik. Forskarna kan därigenom få bättre förståelse för proteiners struktur, och därmed dess funktioner i organismen. Sådan kunskap är viktig exempelvis när forskarna försöker ta fram nya och bättre läkemedel. Svensk och europeisk läkemedelsindustri får härigenom tillgång till såväl de bästa forskarna, de senaste forskningsresultaten och de bästa instrumenten för att mäta hur biologiska processer och celler fungerar.

ESS kommer också att ge oss ny kunskap om olika materials egenskaper och funktion som i sin tur kan ge upphov till nya material. Inom svensk fordonsindustri kan man med hjälp av denna kunskap utveckla starkare, bättre och säkrare fordon. För svensk stålindustri kan undersökningar med ESS ge kunskap om att ta fram nya legeringar, specialstål och hårda material. Svensk telekom- och elektronikindustri kan med hjälp av neutronstrålning ta fram nya material i mikro- och nanoskala som i sin tur är viktiga komponenter i datorer, telefoner, telefonsystem och annan avancerad elektronik.

Eftersom det inte finns någon anläggning idag med ESS kapacitet, kan vi bara ana vilka upptäckter som kan göras där. Avancerad grundforskning kan också ge helt oväntade sidoresultat. Viktiga delar av det som idag är Internet utvecklades till exempel först vid CERN, för att forskare på ett smidigt sätt skulle kunna utbyta information med varandra. Det var kanske inte det första de beslutsfattare hade i åtanke som på 1950-talet bestämde sig för att satsa på en forskningsanläggning för partikelfysik.

Kunskapsintensiv industri i hela Europa inom dessa och många fler områden kommer att vilja göra undersökningar på neutronanläggningen. Detta kan i sin tur att få många både svenska och från andra europeiska länder att placera forsknings- och utvecklingsavdelningar och dotterföretag i anslutning till anläggningen.

För att bygga ESS behöver vi, förutom de svenska forskarna inom neutronforskning även rekrytera en rad av Europas bästa specialister för att bygga anläggningen. Detta innebär att många av de bästa forskarna i världen inom en rad områden kan komma att arbeta i Sverige.

När ESS står färdigt kommer anläggningen att för drift behöva en personalstyrka om ca 500 personer. ESS kommer att besökas av omkring 5 000 ledande forskare per år och förväntas ha stor strategisk betydelse för forskning och tillväxt i ett kunskapsbaserat Europa. Dessa forskare kommer att utföra forskning, göra mätningar och ha forskningssamarbeten med forskare i Sverige. I den globala konkurrensen om forskare är det viktigt att kunna erbjuda världsledande utrustningar, utbildningar och forskningsmiljöer.

Ett bättre entreprenörsklimat

Småföretagande - avgörande för jobb och dynamik

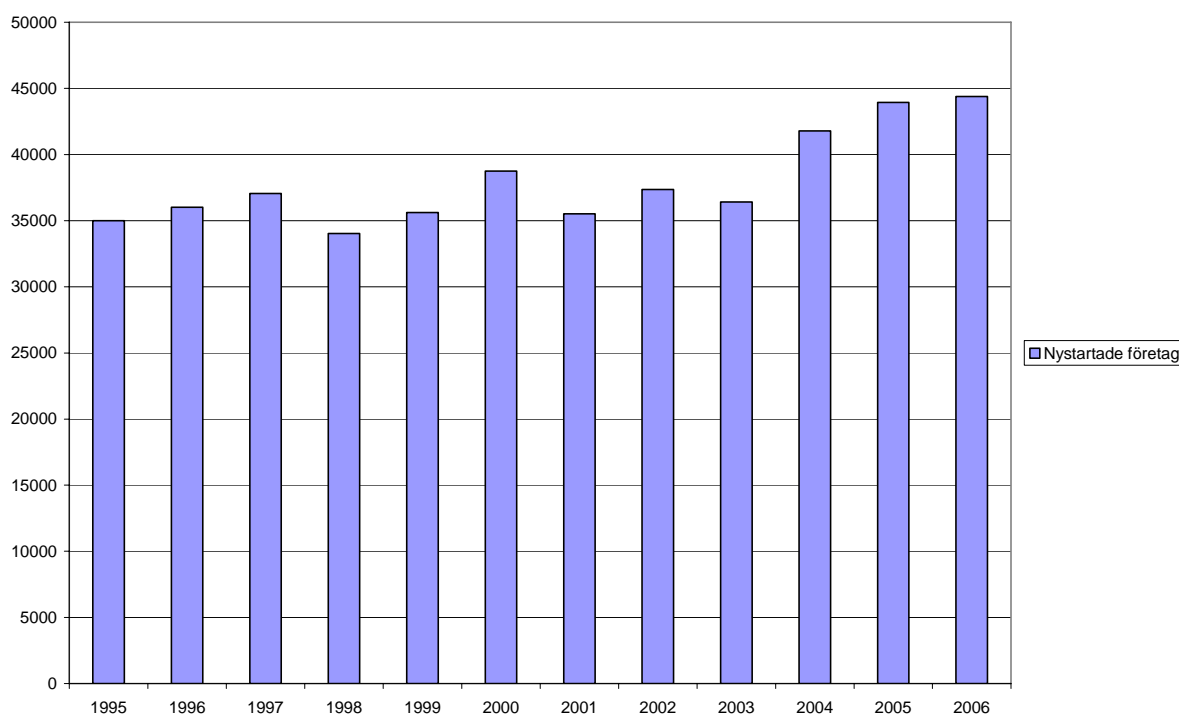
Storföretagen är utomordentligt viktiga för svensk ekonomi, men det är inte där de nya arbetstillfällena kommer. I stället är det de små och medelstora företagen – det som i engelskspråkiga texter förkortas SME, Small and Medium Sized Enterprises - som bidrar med nya jobb. SME:s är dock inte bara viktiga för jobbtillväxten i allmänhet, utan också för konkurrensen och spridning av innovationer och nya teknologier (se t ex OECD:s Small and Medium Sized Enterprise Outlook, 2005).

Det är mot denna bakgrund folkpartiet lägger så stor vikt vid generella förbättringar av villkoren för små och växande företag och för företagarna som individer. Det är bara om enskilda människor själva fattar beslutet att bli entreprenörer som detta sker. Politiken måste därför läggas om, så att villkoren för dem som blir entreprenörer framstår som lockande för fler.

Sverige ligger i botten bland industriländerna när det gäller attityder till företagande och viljan att starta företag. Bara fyra procent av alla svenskar i arbetsför ålder är engagerade i ett nytt eller relativt nytt företag. Redan i Danmark är andelen betydligt högre.

Det krävs företagarakivitet för att hålla vår ekonomiska nivå och skapa nya jobb. Ser man till antalet nystartade företag tycks dock aktiviteten relativt hög. En sådan hög aktivitetsnivå, många nystartade företag, är en viktig förutsättning för tillväxt av jobb och värde. Man vet ju helt enkelt inte vilka idéer som bär och att många idéer prövas ökar chanserna att de bärande idéerna omsätts i handling. Men antalet nystartade företag kan vara högt av andra skäl än företagarakivitet, t.ex. ändrade skatteregler m.m. Ett nystartat företag säger i sig inte heller hur mycket företagaren ägnar sig åt företaget, om det är en hobbyverksamhet eller en reell födkrok.

Diagram 11 Nystartade företag (källa ITPS)

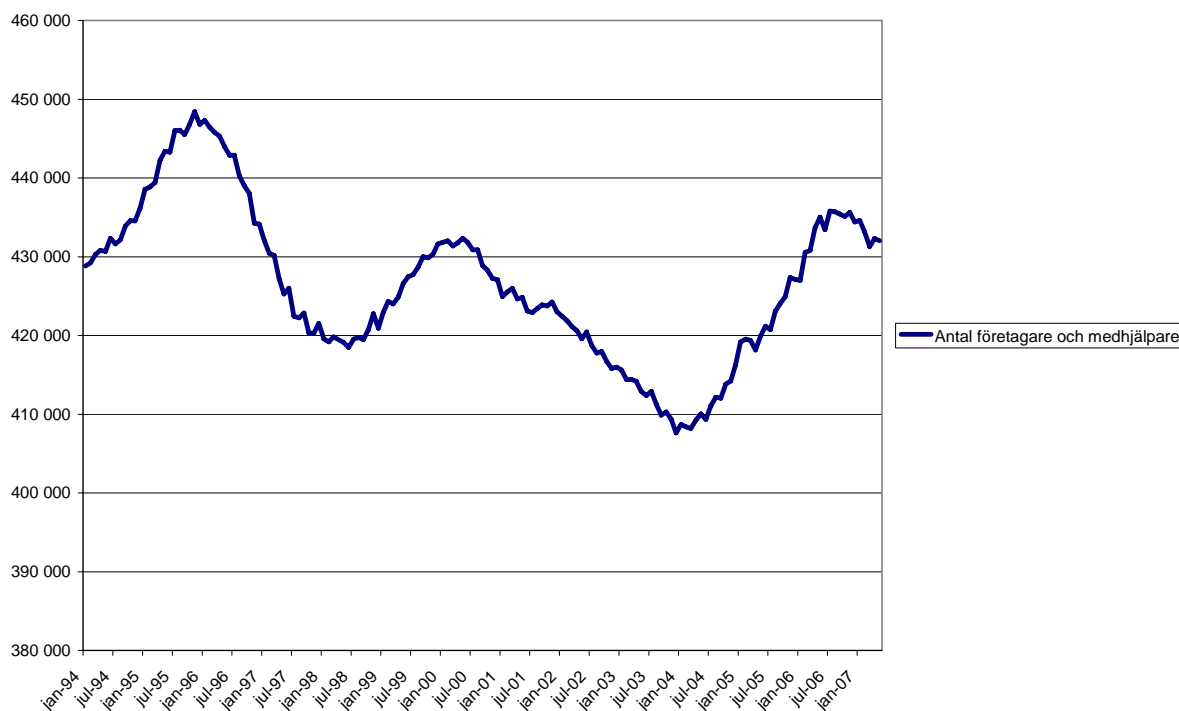

Ett annat viktigt mått att studera är därför antalet företagare, det vill säga personer som anger att de huvudsakligen är sysselsatta genom att driva företag. Antalet företagare är nu endast tillbaka på ungefär samma nivå som på botten av den stora ekonomiska krisen i början av 90-talet, men eftersom befolkningen ökat med runt en kvarts miljon invånare, har alltså andelen företagare sjunkit.

Satt i relation till befolkningen finner man att Sverige inte ligger bra till internationellt. NUTEK visar att andelen företagare i sysselsättningen bara ligger på 20:e plats bland 25 EU-länder (NUTEK, Årsbok 2007). Visserligen kan man hävda att företagsstrukturen, t.ex. andelen jordbruk, gör att länder som Grekland, Portugal och Polen visar höga siffror. Men även mera likartade länder som Storbritannien, Österrike, Nederländerna, Tyskland och Finland har en högre andel företagare än Sverige. I dessa länder har inte heller andelen företagare sjunkit som i Sverige.

Diagram 12 Antal företagare 1994-2007

Löpande 12-månaderstal

Källa: SCB, arbetskraftsundersökningarna, AKU

Som synes är antalet företagare delvis beroende av konjunktursvängningar. Men det finns en nedåtgående trend i antalet företagare. Den uppgång som skedde i samband med den nuvarande högkonjunkturen mattades av redan sommaren 2006. Den låga, och sjunkande, företagaraktiviteten är ett oroande tecken

Många patent men få nya företag

Innovationer för den industriella utvecklingen framåt. Begreppet är inte lätt att definiera så att det kan studeras empiriskt. Ofta används patentansökningar som ett mått på innovationsbenägenheten. Oavsett om man ser till nationella patent, europeiska patent eller USA-patent ligger Sverige högt. Europeiska patent söks mest av större företag. Det är därför inte förvånande att Sverige ligger högt. Om man ser till patentansökningar hos det europeiska

patentkontoret, European Patent Office (EPO) finner man att Sverige ligger näst högst vad gäller ansökningar, ca 285 för varje miljon invånare. Detta överträffas endast av Finland. Genomsnittet för de 15 EU-länderna ligger på ca 160.

När det gäller beviljade USA-patent ligger Sverige högst per invånare inom EU, överträffade bara av USA, Japan och Schweiz.

Det förefaller dock som om kommersialiseringen av patent inte motsvarar patentaktiviteten. Vi har inte en uppsjö av små, växande innovationsföretag. Övergången från patent till verksamhet tycks inte motsvara vad man kunde vänta av patentaktiviteten.

Svenska småföretag (här definierat som företag med färre än hundra anställda) investerar dock mindre i forskning och utveckling än företag i samma storleksklass i både övriga nordiska länder och USA, Kanada och Schweiz (Källa SCB och Vinnova). En undersökning (Andersson, T och Möller, C. Från forskning till nya affärer och företag) visar också att svenska företag har många produkter som är nya för dem, men inte nya för marknaden. Svenska företag är alltså snarare efterföljare än nydanare.

Många av de länder som Sverige konkurrerar med har system för skatterabatter i olika former för de satsningar i forskning och utveckling som sker i företag, och antalet ökar. 15 av EU:s 25 länder har någon form av skattestimulans för FoU-satsningar. Att även Sverige för att stå starkt rustade bör införa någon sådan modell föreslås i Vinnovas rapport "Innovativa små och medelstora företag – Sveriges framtid" (Vinnova 2007).

.

Skatter och företagande

Allianspartierna har ett omfattande program för förbättrade villkor för företagande. En del av detta är en successiv minskning av de regleringar som är hämmande för företagandet. Vidare avskaffas nu förmögenhetsskatten som är en stark hämsko på företagande och tillväxt. Detta är viktiga steg på vägen mot att underlätta för företagande. Samtidigt är skattetrycket på företagande fortfarande högt.

Följande tabell visar skattebelastningen på aktier 2005.

Skatt på aktier 2005

Procent

Finland	48,0
Sverige	46,9
Danmark	45,3
Japan	41,5
Italien	40,7
Norge	40,4
OECD	36,2
Europa	32,8

Obs! Exklusive förmögenhetsskatt för Sverige

Avser femårsinnehav

Källa: *Kapitalskatterna och företagarkerksamheten*. Gunnar du Rietz m.fl. Ratio 2007

Trots borttagandet av förmögenhetsskatten har Sverige den näst högsta skattebelastningen på aktier inom OECD.

När det gäller skatter som belastar ägandet har Sverige legat högt, och ligger fortfarande högt som framgår ovan. Sverige har däremot legat gynnsamt till när det gäller bolagsskatten. Ett antal länder har under 2000-talet sänkt bolagsskatten så att Sverige numera ligger på OECD-genomsnittet.

Tillväxten är störst i små, nya och teknikintensiva företag. Samtidigt är sannolikheten för överlevnad lägst i dessa. Vill vi att många fler människor ska ta dessa risker för att skapa tillväxt och jobb, krävs en politik som fördelar riskerna rimligare och som gör att den som lyckas får ett bättre utbyte.

Även om situationen skiljer sig markant åt för företagare i olika situationer, branscher och regioner är tillgången på kapital numera inte ett generellt stort problem. (Se t ex NUTEK-rapporten "Kapitalförsörjning i små företag, 2006:5) . Däremot i tidiga skeden och för risktagande verksamheter behövs ökade möjligheten att växa med egna pengar och med individuellt satsade riskpengar. Därför behöver tonvikten i analysen läggas på att identifiera möjligheter att stärka just dessa sidor.

Sänk skatten för ägare av fåmansbolag

Den som själv äger och driver sitt företag, en fåmansbolagsägare, betalar ofta mer skatt än om samma person vore vanlig löntagare eller passiv aktieägare vid samma inkomst. Detta är naturligtvis kontraproduktivt.

De nuvarande fåmansbolagsreglerna (3:12-reglerna, som de ofta kallas) är på många punkter bättre än de tidigare. Men huvuddelen av krånglet och straffbeskattningen av småföretagare finns ändå kvar. Reglerna gynnar tydligen större fåmansbolag med många anställda på bekostnad av mindre, växande och kapitalintensiva företagen, de innovativa företagen och ofta i tidigare skeden. Det är den senare kategorin som är viktigast för en dynamisk tillväxt och god konkurrenskraft i en alltmer globaliserad värld. Det kunskapsintensiva, högriskerande, kapitalintensiva och växande entreprenörskapet måste få påtagligt bättre villkor.

För att tydliggöra att större risk och ansvar bör kunna medföra större ekonomisk utdelning om man verkligen lyckas vill Folkpartiet helt avskaffa de särskilda fåmansbolagsreglerna. En "normallönemodell" där inkomster upp till gränsen för socialförsäkringsförmånerna inkomstbeskattas och resterande fullt ut kan beskattas som kapital bör vara målet.

En besläktad frågeställning gäller företagen och socialförsäkringssystemet.

I Sverige finns ett mycket omfattande trygghetspaket för den som är anställd, både i form av statliga förmåner och av ersättning från arbetsgivaren. För företagaren är situationen delvis annorlunda. Ibland är de inte berättigade till socialförsäkringsförmåner och ibland har de svårt att utnyttja dem de har rätt till. Allians för Sverige har tidigare, i opposition, lagt några förslag som skulle minska dessa problem och de upplevda orättvisorna. Det har gällt 1) att reglerna för tillfällig föräldrapenning ändras så att anställda och företagare, som har lika höga inkomster, får samma ersättning per frånvarodag, 2) att ersättningen från a-kassan för företagare baseras på den bästa inkomsten under de tre senaste tre åren och 3) att införa övergångsregler i sjukförsäkringen så att personer som går från anställning till eget företagande kan behålla sin sjukersättning en tid. En utredning ska nu tillsättas som ser över dessa och liknande frågeställningar. Detta är bra.

Men folkpartiet anser inte att detta är tillräckligt. I grunden är socialförsäkringarna uppbyggda för att ersätta förlorad inkomst för en person som har relativt regelbunden arbetstid och förutsägbara inkomster. Detta är ofta mycket långt från den verklighet som många småföretagare lever i, särskilt när de försöker etablera ett företag. I många fall är det helt enkelt så att företagets verksamhet ligger nere den dag företagaren inte kan arbeta. Inkomstbortfallet utgörs alltså inte bara av den lön företagaren tar ut, utan av hela den intäkt företaget skulle ha haft den dagen. Det är ett exempel på att försäkringen kostar stora pengar för företagaren men den dag den verkligen skulle behövas ändå inte är till någon verklig nytta.

Folkpartiet tycker att det är dags att erkänna att entreprenörskap och företagande är en mer riskfylld sysselsättning än en anställning. Det går inte att förvänta sig samma trygghet när man är företagare som när man är anställd. Människor som blir egna företagare förväntar sig inte heller det. Det talar för ett större element av valfrihet i systemet. Vi förespråkare inte en ”opt out”-modell där företagarna ställer sig utanför socialförsäkringssystemet. Att man betalar in mer än man får ut är inte skäl nog att få lämna ett riskspridningssystem. Men vi förordar reformer som utgår ifrån att alla inte är löntagare. Villkoren för företagare är så speciella att deras inpassning i socialförsäkringssystemet borde kunna göras på ett sätt som tar mer hänsyn till det.

Symmetri mellan överskott och underskott

När det går bra för ett företag, betalas full skatt på vinsten. Går det dåligt, med underskott, får detta sparas och kvittas mot framtida överskott, dock ej fullt ut. Underskott får ej kvittas mot tidigare inbetalda skatter, ej heller får skattekreditering göras. Detta är särskilt problematiskt för nya och växande företag, vars vinster kan ligga längre fram i tiden. I exempelvis USA är reglerna mer symmetriska mellan överskott och underskott. Enligt en studie av professorerna Julie Berry Cullen och Roger Gordon (”Tillväxt och Entreprenörskap”, Braunerhjelm och Wikström red, 2006) skulle en tillämpning av de svenska skattereglerna på förhållandena i USA ge en minskning av småföretagandet där på 66 %.

Naturligtvis går det inte rakt av att överföra dessa resultat på så sätt att amerikanska regler för underskottsavdrag skulle öka det svenska företagandet i den storleksordningen, men det är en viktig fingervisning om betydelsen av dessa regler. Det är alltså inte bara beskattning av överskott som är viktigt utan också beskattning av underskott!

Att misslyckas är inget fel, det går aldrig att säga i förväg vilka affärsidéer som kommer att bära. I Sverige ses en konkurs snarare som ett utslag av ekonomiskt fiffel, än som ett misslyckande som vi kan lära av. Frågor kring insolvenslagstiftningens effekter på företagsklimatet i ett land uppmärksammas allt mer, inte minst av OECD och från EU-kommissionen. I rapporten ”Rätten att misslyckas” (ITPS, 2006) påtalas ett antal områden som behöver ses över för svensk del. Det gäller bland annat behovet av tidiga varningssystem för att kunna lägga ner snabbare eller komma till rätta med en kritisk situation i företaget. Möjligheter till skuldavskrivning för företagare, liksom reglerna för så kallat beneficium, det vill säga hur mycket av tillgångar som kan räknas bort, menar man också borde ses över.

Inkomstskatterna

Genom jobbavdraget har en betydande skattesänkning skett, som framförallt stimulerar fler att söka sin in på arbetsmarknaden, men vid lägre inkomstnivåer även att utöka sin arbetstid. Den höga skattebelastningen har medfört att arbetsutbudet i timmar, per person, varit särskilt lågt i Sverige. Arbetsavdraget kommer att verka i motsatt riktning. Sambandet mellan

marginalskattenivå och arbetsutbud i olika länder är relativt tydligt, även om naturligtvis beskattningen inte är den enda faktor som avgör (se t ex OECD Economic Survey Sweden)

Vid en fortsatt skattereform är det angeläget att också inrikta politiken på den långsiktiga dynamiken. Det gäller att minska alla de hinder som motverkar en långsiktig inriktning på studier, att ta på sig nya arbetsuppgifter, att vilja gå vidare till nya och mer krävande arbetsuppgifter. Att göra sådana satsningar lönar sig för dåligt idag. Den statliga skatten är ett viktigt sådant hinder.

I OECD:s senaste Sverigerapport (OECD Economic review of Sweden, februari 2007) pekar man också på att vi bör överväga att sänka den statliga inkomstskatten eller höja den brytpunkt där den börjar tas ut. Sänkt statlig inkomstskatt rekommenderas också i många svenska forskarrapporter, t ex "Det svenska miraklet i repris", (T Andersson m fl) eller SNS konjunkturrådsrapport 2005 (S Lundgren m fl).

I dag betalas statlig skatt vid en genomsnittlig heltidsinkomst. Marginalskatterna ligger i Sverige på internationellt sett höga nivåer, och en viktig skillnad mellan Sverige och många av våra konkurrentländer är att medan dessa under senare år sänkt inkomstskatterna har i Sverige den högsta skatten ökat, och långt fler betalar idag den högre statliga skatten. Vid skattereformen 1991 slogs fast att ungefär 15 % av de arbetande skulle betala statlig inkomstskatt, det målet nåddes dock aldrig riktigt. Under flera år på nittioalet, och under föregående mandatperiod har sedan inkomstgränsen inte räknats upp med det index som borde ha skett, vilket alltså har medfört att allt fler personer omfattas av den högre inkomstskatten. Likaså har den så kallade värnsskatten, ett ytterligare skalsteg på 5 procentenheter införts, i strid med skattereformen.

Avkastningen i form av högre livslön för akademisk utbildning är för stora grupper ganska försumbar, eller till och med negativ (se t ex SACO:s rapport "Livslöner") och har i en internationell jämförelse så varit under lång tid.

Att sänka trösklarna in på arbetsmarknaden är viktigt men det är inte nog om Sverige även i framtiden ska komma ut som vinnare i den globala konkurrensen.

Lägre inkomstskatter ökar möjligheten till eget sparande, sparande som också kan bli riskvilligt kapital för att omsätta en idé till företagande.

Tillgång till kvalificerad arbetskraft från utlandet

I en globaliserad ekonomi konkurrerar inte bara företagen världen över om kunder utan även om kompetenta medarbetare. Ska Sverige kunna utvecklas som kunskapsnation och behålla en stark ekonomisk tillväxt, behövs en ökad invandring av kvalificerad arbetskraft.

Ett grundproblem är förstås de strikta regler för arbetskraftsinvandring som finns, och att forskarstuderande efter avlagd examen inte tillåts stanna och fortsätta sitt värv, även om de får tjänster.

Vårt relativt höga skattetryck anges ofta som ett hinder då företag och universitet/högskolor vill rekrytera nödvändig kompetens utomlands. I januari 2001 infördes därför en skattelättnad i form av den s.k. expertskatten som ett incitament att kunna rekrytera utländsk nyckelkompetens. Lagstiftningen omfattar experter, forskare och andra nyckelpersoner som arbetar tillfälligt i Sverige. För vissa av grupperna gäller särskilda kompetenskrav.

Skattelättnaden innebär att 25 procent av inkomsten och vissa andra omkostnader blir skattefria och undantas från sociala avgifter.

Expertskatten är ett viktigt redskap i rekryteringen av utländsk nyckelkompetens. Men i dess nuvarande form har den fungerat otillfredsställande. Den lagstiftning som finns har inte skapat de effekter som avsågs. Ansökningsförfarandet anses krångligt och utfallet oförutsägbart.

I Sverige bedöms varje enskilt fall huruvida de uppfyller de särskilda kriterier som fastställts för att en person skall kunna betraktas som expert eller annan nyckelperson. I de fall där särskilda kompetenskrav krävs blir därför osäkerheten stor om skattelättnaden kommer att beviljas eller inte.

Danmark nämns ofta som ett föregångsland när det gäller hanteringen av expertskatten. Där har ett annat system än det svenska valts - en ren lönegräns, 60 100 DKR/månad utan krav på uppvisande av specifik kompetens. För forskare inom såväl offentlig som privat verksamhet finns ingen lönegräns, däremot ställs krav på att det skall vara fråga om forsknings- och utvecklingsarbete enligt OECD:s definition. Den danska modellen har fördelen att den är förutsägbar eftersom den bygger på en ren inkomstgräns.

Folkpartiets förslag i sammanfattning

Mer stöd till forskning och utveckling

- Forskningens resurser bör öka kraftigt. Den höjning på omkring två miljarder som genomförs 2008 bör följas av fler höjningar i den forskningspolitiska propositionen. Vad det innebär i belopp är för tidigt att precisera nu.
- Kvalitetsambitionerna i forskningen bör höjas ytterligare. Finansieringssystemet bör stimulera forskningsmiljöer av absoluta världsklass.
- Utveckla ett rankingsystem för universitet och högskolor.
- Inför avdragsrätt för donationer till forskning
- Förstärk industriforskningsinstitut
- Öka stödet till kommersialisering
- Skatterabatt för FoU i mindre företag. Inför en generell skatterabatt för satsningar på forskning och utveckling med inriktning mot mindre företag. En sådan kan vara utformad som en rabatt på arbetsgivaravgiften för personal som arbetar med dessa uppgifter upp till ett belopp på förslagsvis 5 miljoner kronor.

”Plattare skatt”

- Stärk människors drivkraft för högre utbildning, risktagande och förkovran genom att värnskatten tas bort
- Färre ska betala den statliga inkomstskatten genom höjd inkomstgräns. Detta är viktiga första steg mot en ”plattare skatt”

Tillgång till kvalificerad utländsk arbetskraft

- Lätta upp reglerna för arbetskraftsinvandring. Det är orimligt att forskarstuderande inte tillåts stanna efter avlagd examen.
- Gör expertskatten mer generös. Utvidga kretsen forskare och experter som kan omfattas av den lägre skatten och låt tiden den kan gälla förlängas till 5 år

Bättre villkor för entreprenörer:

- Avskaffa helt fåmansbolagsreglerna och ersätt med en normallönemodell, där resterande helt får beskattas som kapitalinkomster.
- Inför bättre avdragsmöjligheter för förluster och se över insolvensreglerna
- Genomför förändringar av sådana socialförsäkringsregler som idag missgynnar företagare.